

21. Окунєва И. О валиковой керамики Притомья // Альманах современной науки и образования. Тамбов, 2007, № 7. – С. 132-134.
22. Онищук Я. Пам'ятка перших століть н. е. Попівці IV у верхівях Ікви // Наукові записки (ЛІМ). Львів, 1998. Вип. VII. – С. 186-199.
23. Пошивайло Б. До проблеми опису відтисків на глиняних виробах // Українська керамологія. Опішне, 2011. Книга III. Т. 1. – С. 93-95.
24. Рудковский И. В. Термины в археологической орнаментологии // Вестник ТГПУ. 2010. Вып. 9. – С. 132-137.
25. Семенов С. К изучению техники нанесения орнамента на глиняные сосуды. // КСИИМК. 1955. Вып. 57. – С. 137-144.
26. Скарбовенко В. О структурных уровнях в орнаменте (применительно к задачам дескриптивного анализа) // Керамика как исторический источник. Свердловск-Куйбышев, 1991. – С. 85-87.
27. Сымонович Э. Орнаментация черняховской керамики // Материалы и исследования по археологии СССР. М., 1964. № 116. – С. 270-361.
28. Черных Е. Проблема общности культур валиковой керамики в степях Евразии // Бронзовый век степной полосы Урало-Иртышского междуречья. Челябинск, 1983. – С. 81-99.

Мелешко Я.Г.

студент,

*Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького*

БИТВА ПІД ЖОВТИМИ ВОДАМИ

До однієї з найвидатніших битв українського козацького війська в ході Визвольної війни відноситься битва під Жовтими Водами 1648 року. Це була перша значна перемога повсталих козаків у ході визвольної війни українського народу першої половини XVII століття.

Покинувши під зиму Чигирин, Б. Хмельницький потайки вирушив на Січ. З ним були ще: його син Тиміш, реєстровий сотник Бурлай та охорона – усіх коло двох десятків кінних. 25 січня запорожці на чолі з Богданом Хмельницьким вдало нападають на урядову залогу біля острова Хортиця, більша частина реєстровців перейшла на бік запорожців. Полковник Гурський з драгунами втік до Крилова, втративши понад 30 чоловік убитими.

У січні – березні 1648 року, проголошений гетьманом на Січі Б. Хмельницький, розпочав бурхливу підготовку до війни з Річчю Посполитою за відновлення козацьких прав і уклав стратегічний союз із Кримом. У квітні того ж року великий коронний гетьман М. Потоцький, фатально недооцінивши сили ворога послав на приборкання повстанців частину реєстрових козаків (до 3,5 тисяч) на чолі з кумом Б. Хмельницького полковником реєстровців М.-С. Кричевським на човнах Дніпром. Вони мали з'єднатися біля Кодака з мобільним авангардом, який рушив Саксаганським шляхом 21 квітня під проводом сина гетьмана Стефана Потоцького (його метою була глибока розвідка і розгром, як вважав його батько, ще невеликих сил повстанців).

У цьому передовому загоні були решта реєстровців – 1,5 тисячі людей під проводом комісара Я. Шемберка, близько 700 кіннотників (з них 150 гусар, решта 11 хоругв панцирних козаків), до 500 драгун, 140 піших німецьких найманців та 3-6 полкових гармат кварцяного війська. Це був авангард, слідом за яким через кілька днів з-під Корсуня вирушило й головне з 5-6 тисяч жовнірів, не рахуючи слуг. Хмельницький мав 2-4 тисячі козаків, з ним було до 4 тисяч татар Тугай-Бея і кілька малих гармат (фальконетів). Артилерія козацького гетьмана помітно зросла після приєднання до нього реєстровців. 27-29 квітня загін Потоцького-молодшого зіткнувся з татарськими роз'їздами на річці Жовті Води і заклав стаціонарний табір, чекаючи на підхід батька і Кричевського. По суті, це був початок Жовтоводської битви.

Загін С. Потоцького, зважаючи на його початкові завдання, складався здебільшого з панцирних козаків і кінних реєстровців, але в бою ключову роль відіграли нечисленні гармати й 120 крилатих гусар, які кілька разів відбивали спроби козаків Хмельницького розірвати польський табір на марші [4, с. 144]. Озброєння гусарів були списи, що мали також палаші, кончари (гранчастий клинок, що почасти міг змінити зламаний в атаці спис), шаблі та пістолети [4, с. 110].

Головною проблемою коронного війська була мізерна кількість професійних піхотинців для ефективної оборони табору. Хмельницький мав таку піхоту, і тому компенсував одвічну козацьку слабкість у кінноті, залучивши татар і звівши фортифікації навколо стаціонарного табору супротивника. Проте на початку козацькому гетьману таки бракувало артилерії, щоб взяти табір Потоцького. Новацією за українськими мірками є встановлення 15 легких фальконетів на однокінну тягу, що з'явилися у Хмельницького в останній фазі битви після переходу на бік повсталих флотилії реєстровців [4, с. 145].

Передові польські війська зустрілись з армією Запорізьких козаків і союзних їм Кримських татар під керівництвом Чигиринського сотника, а з лютого 1648 року гетьмана, досвідченого воїна і бійця за козацькі права Б. М. Хмельницького [1, с. 420].

У перші дні походу коронні війська рухалися швидко й не зустрічали на своєму шляху жодних перепон. 15 квітня вони промайнули Крилов і Цибульник, 17 – минули Омельник, а 18 – зупинилися в Княжних Бараках. 19 числа на берегах р. Жовті Води авангард молодого Потоцького зіткнувся із передовими загонами повстанців. Наступного дня короні війська зазнала атаки з боку козаків.

Щоправда, перші сутички із неприятелем не віщували коронним військам великих неприємностей. Як занотував до свого щоденника один із учасників походу, козацькі союзники – татари – не справили на поляків належного враження: «Орда була лихою й несмілою... в кожухах і свитках, без шабель, без луків, переважно з маслаками, тобто кістками, насадженими на пружне дерево, що є гірше ніж шабля».

У командування коронних військ у таборі на Жовтих Водах, як їм здавалося, було чимало варіантів для успішного завершення бою. Так, гарні

шанси на перемогу надавало об'єднання з військами, що сплавалися по Дніпру. Кардинально змінило б співвідношення сил на їхню користь і прибуття підкріплення від великого коронного гетьмана. Аби бути спокійним за свою безпеку, жовніри належним чином зміцнили свій табір, і їхніми супротивниками після кількох невдалих (і, варто зауважити, не надто рішучих) спроб увірватись нічого не лишалося, як зайняти вичікувальну позицію, сподіваючись на воєнне щастя. На нього ж покладались і коронні командири з жовнірами.

Проте двотижнева облога табору повсталими козаками і їхніми союзниками із під перекопу виявилася для молодого Потоцького та його підлеглих фатальною за своїми наслідками.

Фатальним було вже те, що Хмельницькому через своїх довірених людей вдалося загітувати реєстрових козаків, які пливли Дніпром, до переходу на бік повсталого козацтва. 23-24 квітня в реєстрових полках, що йшли на човнах униз по Дніпру, вибухнуло повстання, й козаки зазнали владу Гетьмана [2, с. 112].

Після того як частина реєстрових козаків залучена поляками в своє військо, перейшла на сторону Хмельницького, а переговори з командирами не увінчалися згодами, козачі сотні атакували укріплений табір поляків [1, с. 420]. Коли ж за кілька днів при наближенні до Жовтих Вод вони оминули табір Потоцького й урочистим маршем попрямували до Хмельницького – це підштовхнуло й решту реєстровців до аналогічних дій. На бій перейшли козаки Переяславського і Білоцерківського полків, і це фактично вирішило результат битви, адже тепер кількісна перевага повсталих стала очевидною.

Усвідомивши програшність свого становища, коронне командування погодилося розпочати переговори з бунтівниками, ініціатором яких нібито виступив Тугай-бей. Стефан Потоцький і Яцек Шемберк погодилися на вимогу повстанців передати їм гармати та козацькі клейноди, що зберігались у них. Проте на переговорах з Тугай-беєм у коронних представників виникло непорозуміння, що дало привід кримському старшині відати наказ про арешт послів. У такий спосіб перемовини було зірвано, й за наполяганням Тугай-бея козаки спільно з татарами 4 травня поновили відчайдушні штурми коронного табору [2, с. 113].

В напруженій битві 5 травня 1648 року, що проходила з використанням артилерії з обох сторін, війську Б. Хмельницького вдалось увірватись в польський укріплений табір [1, с. 420].

Перед загрозою розгрому табору в ніч на 5 травня Стефан Потоцький вчинив відчайдушну спробу вирватись з оточення. За коронними військами, сподіваючись на щедрі трофеї, відразу ж кинулись татари. Проте Гетьманичу все ж пощастило дійти до урочища Княжі Байраки. А вже там на допомогу Тугай-бею прийшли українські козаки. Бій розгорівся новою силою [3, с. 16].

Поляки відійшли, збудували «гуляй-місто», але 6 травня 1648 року, їх поріділі частини були знову атаковані і розбиті. Обидва польських командири ранені були захвачені в полон. Військо Речі Посполитої було майже знищено.

До Б. Хмельницького тисячами приходили «військові мисливці», в тому числі було немало перебіжчиків із ворожих польських загонів [1, с. 420].

Скориставшись із того, що в розпал бою з неба пішов проливний дощ, а відтак жовнірам стало важко використовувати порох при обороні табору, козаки й татари зламали опір його захисників, і за якусь мить війська Стефана Потоцького не стало. У жорстокій січі смертельне поранення отримав і сам його молодий очільник. Поранений Стефан потрапив у полон до козаків, які передали його татарам в ясир. Проте за чотири дні по цьому на шляху до Криму сина коронного гетьмана не стало.

На Жовтих Водах Річ Посполита отримала чи не найпринизливішу поразку за останні декілька десятиліть. Натомість Хмельницький переконливо продемонстрував, що ворога й потрібно перемагати [3, с. 17].

Список використаних джерел:

1. Бодрихин Н.Г. 400 сражений Руси. Великие битвы русского народа / Н.Г. Бодрихин – М.: Яуза, 2009 – 432 с.
2. Горобець В.М. Зірки та Терени Козацької революції Історія звитяг і поразок / В.М. Горобець. – Харків: Книжковий клуб «Клуб Сімейного дозвілля», 2013 – 480 с.
3. Горобець В.М. Князі і гетьмани усієї Русі «Через шаблю маєм право» Злети і падіння козацької держави 1648–1783 років / В.М. Горобець. – Харків: Книжковий клуб «Клуб Сімейного дозвілля», 2013 – 352 с.
4. Журавльов Д.В. Визначні битви та полководці української історії / Д.В. Журавльов. – Харків: Книжковий клуб «Клуб Сімейного дозвілля», 2013 – 416 с.

Михайлишина О.В.

студентка,

Науковий керівник: Захарченко Т.К.

кандидат історичних наук, доцент,

Бердянський державний педагогічний університет

ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМВІДНОСИН ЦЕРКВИ З НАЦИСТСЬКИМ УРЯДОМ У НІМЕЧЧИНІ (1933–1939 РР.)

Проблема відповідальності християнських церков за стан суспільства і події, що відбувається в світі, постає у центрі даної роботи. Проблема взаємин християнських церков з державою, урядом і політичними режимами, допустимості компромісів між ними (як приклад, створення національних церков, що відстоюють передусім інтереси окремого народу або держави) є особливо актуальною для УАПЦ (Української Автокефальної Православної Церкви).

Не дивлячись на процес глобалізації, характерний для сучасної геополітики, та проголошення демократичних цінностей (національної та релігійної рівності громадян сучасних суспільств), усюди виникають міжнаціональні та релігійні конфлікти. Церква, що історично покликана насаджувати загальнолюдські моральні чесноти і запобігати виникненню конфліктів, сама потерпає від секуляризації (не визнання сучасними суспільствами церковної догматики та канонів), політизації (використання політичними режимами хибної